

AUTOMATISERING

Het is riskant dat bedrijven zich met AI vooral richten op het vervangen van mensen

Kunstmatige intelligentie (AI) zet in op een revolutie die vooral banen overbodig maakt, desinformatie versterkt en macht en geld oplevert voor techreuzen. Terwijl het ons werk zou kunnen vergemakkelijken en de democratie versterken.

Als je de insiders in deze bedrijfstak of technologiejournalisten van grote kranten moet geloven, zou je denken dat kunstmatige algemene intelligentie (AGI)-AI-technologie die elke menselijke cognitieve taak kan uitvoeren - elk moment werkelijkheid kan worden. Er is dan ook veel discussie over de vraag of deze verbijsterende capaciteiten ons welvaart zullen brengen die onze stoutste dromen te boven gaat of juist zullen leiden tot het eind van de menselijke beschaving, waarbij superintelligente AI-modellen over ons zullen heersen. Minder tot overdrijving geneigde waarnemers houden het op een snellere groei van het bbp van 1 of 2 procent extra.

Als je echter kijkt naar wat er in de werkelijke economie gebeurt, lijkt er tot dusverre geen sprake van een breuk met het verleden. Niets wijst er vooralsnog op dat AI revolutionaire productiviteitsvoordelen oplevert. In tegenstelling tot wat vele technologen hebben beloofd, hebben we nog steeds radiologen nodig (meer dan vroeger zelfs), evenals journalisten, juristen, accountants, beamten en menselijke chauffeurs.

Het zal ook beduidend langer duren voordat AI-modellen het beoordelingsvermogen, multidimensionale redeneervermogen en de sociale vaardigheden zullen hebben die voor de meeste banen vereist zijn. En voordat AI en visuele computertechnologie voldoende ontwikkeld zijn om te worden gecombineerd met robots om zo fysieke taken uit te voeren die een hoge mate van precisie vereisen (zoals in de maakindustrie en de bouw).

Natuurlijk zijn dit maar voorspellingen en die kunnen er altijd naast zitten. Nu insiders zich steeds luider uitspreken over het tempo van de vooruitgang, komen werkelijk revolutionaire doorbraken in AI wellicht sneller dan verwacht.

Maar de geschiedenis van AI staat bol van de ambitieuze voorspellingen van insiders. Rond 1955 voorspelde Marvin Minsky - toch wel de grootvader van AI - dat machines binnen enkele jaren mensen voorbij zouden streven. Soortgelijke optimistische voorspellingen duiken sindsdien regelmatig op, om dan weer in 'AI-winterslaap' te gaan. Zou het dit keer anders zijn?

Natuurlijk is het zo dat de generatieve vermogens van AI alles overtreffen wat deze bedrijfstak tot nu toe heeft voortgebracht. Dat betekent echter niet dat de verwachte tijdlijnen kloppen. AI-ontwikkelaars hebben er belang bij om de indruk te wekken van ophanden zijnde revolutionaire doorbraken omdat

Elektriciën aan het werk in de Utrechtse wijk Leidsche Rijn. Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Daron Acemoglu won in 2024 de Nobelprijs voor Economie en is hoogleraar economie aan het MIT.

ze daarmee de vraag stimuleren en investeerders aantrekken.

Maar zelfs een trager tempo van vooruitgang baart zorgen, gezien de schade die AI nu al aanricht: deepfakes, het manipuleren van kiezers en consumenten, en grootschalig toezicht vormen slechts het topje van de ijsberg. Ook wordt AI ingezet voor grootschalige automatisering (, zelfs) wanneer dergelijke toepassingen vrij zinloos lijken. Er heerst zo'n hype rond AI dat veel bedrijven zich onder druk gezet voelen om maar achter de muziek aan te lopen nog voordat ze weten hoe AI ze kan helpen.

Dat achter trends aanlopen brengt kosten met zich mee. Mijn werk samen met Pascual Restrepo heeft al laten zien dat halfbakken automatisering het slechtste van twee werelden is. Wanneer een technologie nog niet in staat is de productiviteit significant te verhogen, brengt het uitgebreid inzetten daar

Er heerst zo'n hype rond AI dat veel bedrijven zich onder druk gezet voelen om maar achter de muziek aan te lopen

van om menselijke arbeid te vervangen op allerlei gebieden alleen maar leed en geen winst met zich mee. In mijn eigen voorspelling - waarin AI in de komende tien jaar ongeveer 5 procent van de banen zal overnemen - zijn de implicaties voor ongelijkheid nogal beperkt. Maar als de hype doorzet en bedrijven AI gaan inzetten voor banen die juist niet even goed door machines kunnen worden gedaan, kan er meer ongelijkheid ontstaan zonder dat er sprake is van een compenserende verhoging van de productiviteit.

We kunnen daarom niet uitsluiten dat we de slechtste van alle mogelijke werelden krijgen: niets van het transformationele potentieel van AI, maar wel alle vervanging van arbeid, en alle desinformatie en manipulatie.

Dat zou een tragedie zijn, niet alleen vanwege de negatieve effecten op werknemers en op ons sociale en politieke leven, maar ook omdat het een gigantische gemiste kans zou zijn. Het is zowel technisch haalbaar en maatschappelijk wenselijk om te komen tot een ander soort AI - een AI met toepassingen die werknemers aanvullen, onze data beschermen, ons informatie-ecosysteem verbeteren en de democratie versterken.

AI is een informatietechnologie. Nuttige informatie leidt tot productiviteitsgroei en is, zoals economen als David Autor, Simon Johnson en ik zelf menen, belangrijker dan ooit in de huidige economie.

▶ VERVOLGVAN
PAGINA 23

In veel beroepen - van verplegers en leraren tot elektriciens, loodgieters, fabrieksarbeiders - heeft men last van een gebrek aan specifieke informatie bij het oplossen van steeds complexere problemen. Waarom raken zoveel studenten achterop? Hoe sporen we storingen op in complexe producten als vliegtuigen? Dat is nu precies de soort informatie die AI kan verschaffen.

Toegepast op zulke problemen kan AI een veel grotere productiviteitswinst opleveren dan in de gevallen die ik in m'n eigen bescheiden voorspelling voorzie. Als AI wordt gebruikt voor automatisering zal dat banen kosten, maar als het wordt gebruikt om werknemers van betere informatie te voorzien, zal dat leiden tot meer vraag naar hun diensten. Hun inkomen zal dan ook stijgen.

Helaas bevinden zich drie enorme obstakels op deze weg. Het eerste is de fixatie op AGI. Het dromen over superintelligente machines leidt ertoe dat de bedrijfstak de werkelijke potentie negeert van AI als een informatietechnologie die werknemers kan helpen. Wat van belang is, is accurate kennis op relevante vlakken. Chatbots die sonnetten kunnen schrijven als Shakespeare zullen elektriciens niet helpen bij het uitvoeren van ingewikkelde nieuwe taken. Maar ja, als je echt gelooft dat AGI er bijna is, waarom zou je dan elektriciens helpen?

Die fixatie op AGI is niet het enige probleem. Als algemeen principe geldt dat werktuigen dingen moeten doen waarin mensen niet goed of efficiënt zijn. Zoals hamers en rekenmachines, en dat is wat het internet had kunnen doen als het niet was verpest door sociale media.

Maar de techbedrijven hebben het tegengestelde perspectief gekozen en de voorkeur gegeven aan digitale werktuigen die mensen kunnen vervangen,

Verkeersregelaars aan het werk in de hitte bij de Nijmeegse Vierdaagse.

Foto Daniël Rosenthal /de Volkskrant

in plaats van ze aan te vullen.

Het tweede obstakel is het te weinig investeren in mensen. AI kan alleen maar een hulpmiddel zijn voor het mondig maken van mensen als we evenveel investeren in opleiding en vaardigheden. Er komt niets terecht van het aanvullen van menselijke arbeid als de meeste mensen die AI-hulpmiddelen niet kunnen gebruiken of de informatie die AI verschaft niet kunnen opnemen en verwerken.

De enige manier om er zeker van te zijn dat wij mensen profijt hebben van AI in plaats van erdoor te worden bedonderd, is investeren in training en opleiding op alle niveaus. Dat gaat verder dan het oppervlakkige advies om te investeren in vaardigheden die een aanvulling

vormen op AI. Hoewel dat natuurlijk ook nodig is, schiet dat hopeloos tekort. Wat echt nodig is, is om studenten en werknemers te leren samenleven met AI-hulpmiddelen en die op de juiste wijze te gebruiken.

Het derde obstakel zijn de bedrijfsmodellen van de techindustrie. We krijgen geen betere AI tenzij techbedrijven daarin investeren. De sector is nu echter meer geconcentreerd dan ooit en de dominante bedrijven wijden zich volledig aan de zoektocht naar AGI en toepassingen die mensen vervangen en ze manipuleren. Een enorm deel van de inkomsten van die bedrijven is afkomstig van digitale reclame en van de verkoop van hulpmiddelen en diensten voor automatisering.

Nieuwe bedrijfsmodellen zullen waarschijnlijk niet vanzelf ontstaan. De zittende macht heeft enorme imperia opgebouwd en essentiële hulpbronnen - kapitaal, data, talent - gemonopoliseerd, waardoor nieuwkomers steeds minder kansen hebben. Zelfs als er een nieuwe speler doorbreekt, is het waarschijnlijker dat die door een van de techgiganten wordt ingelijfd dan dat het bedrijfsmodel van de laatste gevaar loopt.

Het komt erop neer dat we een anti-AGI, pro-mensbeleid nodig hebben. Werknemers en burgers moeten zeggenschap krijgen om AI zo te sturen dat deze zijn belofte van informatietechnologie kan waarmaken. Om dat voor elkaar te krijgen, hebben we een nieuw narratief nodig in de media, in beleidskringen en in de samenleving, en betere regelgeving. Overheden kunnen helpen de richting van AI te veranderen in plaats van alleen maar te reageren op kwesties op het moment dat ze zich voordoen. Maar allereerst moeten beleidsmakers het probleem onderkennen.

De enige manier om er zeker van te zijn dat wij mensen profijt hebben van AI in plaats van erdoor te worden bedonderd, is investeren in training en opleiding